
УНИВЕРСИТЕТ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р инж. Евгени Петров Манев, гост-преподавател в Катедра “Национална сигурност”, УНИБИТ, акредитиран в ПН “9.1 Национална сигурност“ и ПН „3.5 Обществени комуникации и информационни науки“, относно дисертационния труд представен за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, професионално направление 9.1 „Национална сигурност“, област на висшето образование 9. Сигурност и отбрана, докторска програма: „Противодействие на престъпността и опазване на обществения ред”.

Автор на дисертационния труд е **Иванка Ненова Николова**.

Темата на дисертационния труд е “Сигурност при системите за управление на качеството”.

Основание за представяне на рецензия е заповед на Ректора на ВУСИ № 148 от 24.06.2024 г. за назначаване на Научно жури за публична защита на докторска дисертация на тема: “Сигурност при системите за управление на качеството” от докторант Иванка Ненова Николова.

Докторантът се е обучавал в Катедра “Национална сигурност”, ВУСИ, в самостоятелна форма на обучение, по докторска програма „Противодействие на престъпността и опазване на обществения ред” в професионално направление 9.1 „Национална сигурност“, област на висшето образование 9. Сигурност и отбрана.

1. Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем в научно и научно приложно отношение. Степен и нива на актуалността на проблема и конкретните задачи, разработени в дисертацията .

Съдържанието на представения за рецензия дисертационен труд е оформено в 158 стр., от които 150 стр. основен текст, източници на знания - 155 бр., от които литературни източници - 53 бр., интернет източници - 102 бр., таблици -2 бр., диаграми - 4 бр., фигури - 12 бр.

Сигурността на организацията е в основата на нейното успешно функциониране и постигане на социалните цели , за които е създадена. Сигурността на организацията е пряко свързана с ефективността на нейното функциониране. От тази гледна точка, ефективността на функциониране зависи от много фактори като лидерство, мениджмънт, функциониране в условията на изискване на закона за социалната достатъчност, т.е. съответствие между функционалната и организационна архитектура и др. За да се реализира това, е необходимо да се произвежда качествена продукция, която да задоволява изискванията на акционерите, да е рентабилна на пазара и конкурентна с качествата си. Поради тези причини сигурността на системата за управление на качеството в организацията е актуална. Сигурността на тази система гарантира постигане на организационните цели, поради което е и от важно, жизнено значение за стабилното функциониране на организацията.

Като се има предвид високо конкурентната и динамична вътрешно държавна и международна обстановка, за постигане на споменатите цели е необходимо да се осигурява адекватно ниво на сигурност както във вътрешен така и във външен план. В този контекст изследване на между сигурността на системата за управление на качеството (СУК) и сигурността на държавата

представлява научен интерес.

Именно в това направление авторът развива своята идея за изследване на тази връзка, откъдето произлиза и целта да се анализират и представят възможности за усъвършенстване на модела за управление на сигурността в организации с работещи системи за управление на качеството.

За постигане на заявената дисертационна цел са решени следните основни изследователски задачи:

1. Анализирана е същността на категорията „сигурност“ и връзката ѝ със системата за качество в организацията.

2. Дефиниране на основни проблеми при управление на качеството в организациите, застрашаващи тяхната сигурност.

3. Предложени са модели и насоки за усъвършенстване на сигурността при системите за управление на качеството.

Обект на изследването са системите за управление на качеството в стопанските и публични организации и връзката им със сигурността.

Предмет на изследването са методите и подходите за управление на сигурността и въздействието им върху системите за управление на качеството.

Дефинираната работна хипотеза е позволила изследването да се фокусира върху постигане на изследователските цели, а именно, усъвършенстването на подходите и стратегиите за управление на сигурността при системите за управление на качеството в организациите и прилагане на подходяща политика в това отношение, да се намали риска и вредното влияние на съпътстващите го фактори. Авторът правилно декомпозира основната хипотеза в три под хипотези.

Поради широкия обхват на темата, удачно са въведени ограничения в изследването, което е позволило на автора да се съсредоточи върху ролята на

стратегическото управление на сигурността при системите за управление на качеството, като разглежда само основни проблеми засягащи сигурността на организацията. Фокусът е върху намиране на решение за усъвършенстване на подходите и методите за ръководството на сигурност при системите за управление на качеството.

Теоретичните методи и методология на изследването са удачно избрани от автора и допринасят за постигане на поставената научна цел и за изпълнение на изследователските задачи.

2. Степен на познаване на състоянието на проблема и творческа интерпретация на ползваната литература.

Докторантът е навлязъл в научния проблем в необходимата дълбочина, което му е позволило да проведе необходимите теоретични и емпирични изследвания и на тази основа е получил полезни научни и практически резултати. Съдържанието на дисертационния труд дава основание да се направи извод, че докторантът умее да използва известни научни теории, да ги интерпретира и да генерира ново полезно теоретично и практически-приложно знание.

3. Съответствие на избраната методика на изследване с поставените цели и изследователски задачи в дисертационния труд.

Възприетият структурен план, методология и методи за провеждане на научното изследване са релевантни, удачно и целесъобразно подбрани, съответстват на тематично изведения проблем и са осигурили постигане на поставените изследователски цели чрез успешно решаване на дефинираните изследователски задачи. Използваните литературни източници, и много известни световно приети стандарти са позволили на автора да усвои необходимите специфични знания за извършване на изследването по темата, с което се изпълнява образователното изискване на индивидуалния план за

работа на докторанта. Придобитите знания са позволили на автора да проведе необходимите аналитични изследвания на обекта и предмета по темата и да докаже основната и двете производни от нея хипотези, с което са изпълнени изискванията за изпълнение на научната и изследователска част на индивидуалния план за работа на докторанта. С това са постигнати поставените цели в дисертационния труд.

4. Кратка аналитична характеристика на естеството и оценка на достоверността, върху който се градят приносите на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд, върху който се градят научните и приложни приноси на докторанта, е под формата на цялостно, завършено, самостоятелно научно изследване по темата. Авторът е избрал известни научни методи и инструменти, интерпретирал ги е удачно за целите на изследванията по темата на дисертационния труд и е провел необходимите и целесъобразни анализи и изводи.

Удачно са дефинирани целта на изследването, задачите, обекта и предмета на изследването, основната и производните от нея работни хипотези, използваните методи и методологии. Резултатите са апробирани в публикации, които дават възможност на научната общност да се запознае с постиженията на автора.

В *увода* на дисертацията са обосновани актуалността на темата, практико-приложния ѝ характер и значимостта на решението на проблема. Представени са необходимите за дисертационно изследване атрибути.

В *първа глава* са поставени теоретичните основи на изследването. Логически правилно се започва с теоретичен анализ на същността и съдържанието и на понятието “сигурност”. Изведени са основни особености на глобализацията и някои важни проблеми със сигурността, произтичащи от

нея. Избрани са релевантни, важни елементи от съвременни геополитически теории имащи отношение към сигурността в глобален мащаб. Анализирани са целесъобразни подходи и методи за реализиране на политика за сигурност. Акцентирано е върху икономическия аспект на сигурността, а от там и към проблеми на сигурността в икономическите организации, което е позволило на автора да подбере релевантни теории за вътрешен организационен контрол.

За целите на дисертационния труд, са анализирани структура и същност на системите за управление на качеството. Анализирани са подходящи класически методи за осигуряване, усъвършенстване и статистически контрол на качеството. Главата завършва с обосновани и релевантни изводи.

Втората глава е посветена на изследване на модели за усъвършенстване на сигурността при СУК. Избрани и са предложени за прилагане в практиката на известни стандарти, които са релевантни към изследвания дисертационен проблем, като системи за управление на сигурността в организацията, системи за управление на качеството, системи за управление на информацията в организацията. Отделено е внимание на сигурност на системите за управление на риска и на системите за управление на непрекъснатостта на процесите. Изведени са предизвикателства и трудности в това отношение. Главата завършва с обосновани и релевантни изводи.

В *третата глава* са изследвани модели за усъвършенстване на сигурността при системите за управление на качеството, като удачно е използван системния подход с акцент на икономическия аспект на сигурност на организацията. Подчертана е необходимостта от създаване на култура на работното място и подходящи трудови условия, с цел усъвършенстване на

ръководството в предприятията, (стр. 126). Разгледани са принципите на стандартите по системата ISO 9001:2015, ISO/IEC 27001:2022, посочени са предимствата при прилагането им в система за управление на качеството и за повишаване на информационната сигурност. Посочени са възможностите, които стандартите предоставят за адекватен отговор на предизвикателствата в тези области. Анализирани са предимствата от прилагане на цикъла PDCA/Plan-Do-Check-Act/ в СУК.

Предложено е виждане за усъвършенстване на бизнеса чрез прилагане на модел EFQM/Модел на превъзходството/, изведени са неговите предимства, базовите принципи (Фиг. 12, стр. 129), като лидерство, обучение, партньорство, иновации, развитие на нов капацитет на организацията и др.

Анализирани са в необходимата степен възможностите за усъвършенстване на бизнеса чрез прилагане на стандарта ISO 9001:2015 а именно: система за мениджмънт на качеството; отговорност на ръководството, мениджмънт на ресурсите, процеси от жизнения цикъл на продукцията; измерване, анализ и подобрения.

Анализирани са основни принципи и елементи от системата за финансов контрол. Разкрито е значението на финансовия контрол за стабилността на организацията като:

- ISO 27001:2022 за управление на информационната сигурност;
- в логическа последователност се разкриват основни елементи от съдържанието и тяхната същност на Интегрирана система за управление, от гледна точка на подобряване на сигурността в организацията. Авторът предлага прилагане на изискванията на стандартите ISO 9001:2015 за управление на качеството; ISO 14001:2015 за управление на околната среда; ISO 45001:2018 за управление на здравословни и безопасни условия на труд;

ISO 22000:2018 за управление на ИТ услугите; ISO 31000:2018 за управление на риска; ISO 27001:2022 за управление на информационната сигурност; ISO 22301:2019 за управление на непрекъснатостта на дейностите.

Предложените авторски виждания за комплексно внедряване на разгледаните стандарти в концептуален модел за повишаване на сигурността на СУК и в крайна сметка на организацията водят до синергичен ефект за постигане на поставените изследователски цели.

Главата завършва с обосновани изводи. Дисертационния труд завършва със заключение, в което са обобщени резултатите.

Представените три публикации са свързани с темата на дисертационното изследване и дават по-ясна картина за постиженията на докторанта.

5. Научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд (същност и характер)

Приноси в дисертационния труд, отразени в автореферата, показват постиженията на докторанта и са доказателство за неговите научни интереси. Същите могат да бъдат обобщени както следва:

Научни приноси

1. Синтезирано е знание относно възможностите за повишаване на сигурността на СУК в организацията.

2. Доказана е възможността за прилагане на известни, световно приети стандартни, за прилагането им в СУК с цел повишаване на нейната сигурност.

3. Разкрита е връзката между сигурността на СУК , икономическата сигурност на организацията и националната сигурност.

Приложни приноси

1. Синтезиран е набор от практико-приложен инструментариум от международно признати стандарти, доказана е тяхната приложимост за

повишаване на сигурността на СУК.

2. Представено е концептуално виждане за прилагане на известни стандарти в системата за управление сигурността на СУК.

6. Оценка на степента на личното участие на дисертанта в получаването на приносите

Заявеното авторство от докторанта за извършеното изследване в дисертационния труд, специфичния авторски стил и получените резултати са основание да се направи извода, че са нейно лично дело. Към момента, в рамките на моите компетентности, не намирам основание и данни за плагиатство.

7. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представените три броя публикации по темата позволяват да се получи публична информация за дисертационния труд сред специалистите тази област.

8. Използване на резултатите от дисертационния труд в научната и социалната практика

Получените в дисертационния труд резултати са полезни и могат да представляват интерес за мениджъри, студенти, дипломанти, докторанти, изследователи, ръководители, политици и други интересувачи се от темата.

9. Относно автореферата към дисертационния труд

Авторефератът на дисертационния труд е разработен в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ. В него са изложени основните идеи и синтезираните изводи по дисертацията. Той вярно отразява постигнатите от докторанта резултати.

10. Мнения и препоръки

Към представените от кандидата дисертационен труд, автореферат и публикации могат да бъдат отправени някои препоръки и критични бележки

като към формулирането на някои проблеми, пълнотата на някои от анализите, прецизността в лексиката при формулиране на отделни резултати.

В бъдещата си научна работа докторанта да обърне внимание на някои от следните препоръки:

1. Да повиши знанията си относно същността, съдържанието, ролята и функциите основни явления (феномени) и на тяхното определение. Да обърне особено внимание на определението на понятието “сигурност”, “риск”, “заплаха”. Цитиране на определение от тълковен речник, не е достатъчно за целите на научно изследване, напр. стр. 107 понятието “риск”. Необходимо е да се разкрие неговата същност, съдържание, мястото му в сигурността като явление, и от тази позиция да се даде определение за целите на изследването.

2. Представените схеми (графици) следва да имат заглавия. В дисертацията на някои места такива липсват, напр. стр. 13, 15, 16 и др.

3. Да се избягва допускането на технически некоректности, като (цит.): “Кибер сигурността все още е един от десетте най-големи рискове и заплахи”, стр. 28.

4. Да прилага научния подход и критерии при подбор и цитиране на автори. Срещат се цитати, които са с характеристики на “лаически” теории, напр. На стр. 39, 40-41, 48, 124.

5. Да се изяснява, съгласно научния подход, същността, съдържанието и определенията на използваните понятия. Среща се объркване на понятията, напр.: “Системния *подход*, който е интернационален изследователски *способ*, се базира на допускането на” стр. 125.

6. В посочената литература, ползвана от сайтове да се посочва, както е прието, датата на посещение. Напр., посочения източник под № 135 в библиографската справка, на дата 23.09.2024 г. не може да се открие към дата

29.09.2024 г.

Въпрос към докторанта: Каква е приликата и каква е разликата в същността на проявление и съдържанието на понятията “риск” и “заплаха”?

Тези препоръки и бележки не влияят съществено на същността, значимостта, актуалността и важността на получените от докторанта приноси и не препятстват тяхната приложимост в практиката.

11. Заключение

Давам цялостна положителна оценка на предложения за рецензия дисертационен труд, гласувам положително и предлагам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват положително за присъждане на ОНС “доктор” в професионално направление “9.1 Национална сигурност“, област на висшето образование “9. Сигурност и отбрана” на **Иванка Ненова Николова**.

РЕЦЕНЗЕНТ:.....

проф. д-р инж. Евгени Манев

30 септември 2024 г.